

**БЪЛГАРСКАТА КАНДИДАТУРА ЗА ЕВРОКОМИСАР:
КРИЗА ПО УЧЕБНИК**

ас. Милен Филипов, Бургаски свободен университет

**BULGARIAN CANDIDACY FOR EUROCOMMISSIONAIR:
A CRISIS BY THE BOOK**

Assistant Professor Milen Filipov, Bourgas Free University

Abstract: *This paper studies the process of preparation of Rumiana Jeleva as the Bulgarian candidacy for an Eurocommissionair post. It analyses the communication campaign Rumiana Jeleva conducted and the causes that lead to her catastrophic performance at the hearing, the effects of the crisis on her political, professional and personal life. The paper also gives some guidelines for what could have been done for a successful performance.*

Key words: *crisis, political PR, Rumiana Jeleva, Eurocommissionair, weak symptoms, crisis lifecycle*

„Хората не планират да се провалят, но се провалят като не планират.“
John L. Beckley

Промяната в заобикалящата среда често е свързана с възникването и преодоляването на кризисни ситуации. В политическата сфера, където залозите са изключително високи (ключови властови позиции), кризата е неизменен спътник. Българската кандидатура за еврокомисар и съпътстващата я криза се превръщат в христоматиен пример за катастрофално справяне с кризисна ситуация.

Провалът на Румяна Желева като кандидат за еврокомисар се дължи на липсата на стратегическа комуникационна платформа, върху която да стъпи нейната кандидатура. Като основни слабости трябва да бъдат изтъкнати хаотично планирана комуникационна кампания, неразбиране на същността и жизнения цикъл на организационната криза, подценяване на „тихите“ сигнали на кризата и липса на антикризисен план за смекчаване и овладяване на критичната ситуация.

Проучването проследява кризата при Румяна Желева в пресата и онлайн медии по ключови думи „Румяна Желева“, „конфликт на интереси“, „кандидат за еврокомисар“ за периода 1 май 2009 г. до 20 януари 2010 г. Периодът обхваща периода на активна предизборна кампания за Парламентарни избори '09, както и времето през, което тя изпълнява функциите на министър на външните работи до подаването на оставка като външен министър след изслушването ѝ в Европарламента.

Учудващ е фактът, как специалистите в дадена област със завидно постоянство, веднъж влезли в политиката губят от професионалните си инстинкти и се оставят на течението на властта. В официалната биография на Румяна Желева, поместена в нейния сайт, сред богатата ѝ професионална кариера откриваме, че от 2001г. тя е *преподавател по „Връзки с обществеността и корпоративни комуникации” в Катедра „Социология” в СУ „Св. Климент Охридски”*.

Този сериозен преподавателски опит предполага, че Румяна Желева многократно разглежда теоретико-приложните аспекти на публичен рилейшънс като управленска функция, чрез която се *„оказва влияние върху поведението [на целевите публики], с цел постигане на набелязани цели, чрез ефективно управление на взаимоотношения и комуникация”* (Department of Trade and Industry and Institute of Public Relations) цитат по Tench & Yeomans 2006:6). Това управление на взаимоотношенията и комуникацията най-често се осъществява чрез провеждането на последователни комуникационни (PR) кампании.

PR кампанията представлява взаимосвързани, стратегически планирани и координирани активности, които преследват измерими оперативни цели, насочени към ясно дефинирани ключови публики и осъществени в конкретна времева рамка и всичко това изградено върху задълбочено основополагащо проучване на *ситуацията, организацията и публиките*.

Въпреки посоченият опит в сферата на PR (поне теоретичен) на Румяна Желева анализът на подготовката ѝ за еврокомисар показва хаотичност в действията, непоследователност в комуникацията, подценяване на ситуацията, надценяване на реалния (огледалния) имидж, както и пренебрегване на първичните ключови публики.

В случая „Желева” виждаме проучване, което е далеч от *систематичното събиране и анализиране на данни, които се превръщат в оперативна базисна информация*. Видима е липсата на анализ на макросредата и по-конкретно на силните и слабите страни на кандидата, както и на възможностите и заплахите пред българската кандидатура. На първо място трябва да изтъкнем информацията за евентуален конфликт на интереси, която се появява далеч преди номинацията на Румяна Желева за кандидат за еврокомисар (25.05.2009 *Червена круша сини сливи не ражда*).

Липсата на сериозен дипломатически опит, който се изисква от кандидатите за поста еврокомисар, както и слабата политико-географска култура на Румяна Желева са втората линия за атака. Две години тя е евродепутат (21 май 2007 г. до 7 юни 2009 г.), но не заема водещи дипломатически длъжности. Тя е *член, заместник-член, докладчик*. Едва след назначаването ѝ за министър на външните работи, номинирането за еврокомисар (11 ноември 2009 г.) и изборът ѝ за заместник-председател на групата на Европейската народна партия на 10 декември 2009 г., Румяна Желева напредва в политическата си кариера. Но това не води до запълване на основни бели полета в познанията ѝ за глобалната политическа обстановка, свързани с ресора „Международно сътрудничество, хуманитарна помощ и реагиране при кризи”

По време на изслушването ѝ госпожа Желева показва незадоволителни географски и политически познания за една от горещите точки, която попада в ресора ѝ, а именно Аденския залив. Този залив има пряка връзка с дейността на МнВР, защото на 29 декември 2009 г. там са похитени четирима български моряци, част от екипажа на кораба „Сейнт Джеймс Парк”. Недопустима грешка от страна на Румяна Желева се

оказаха и преговорите със правителството на Сомалия. От 18 години в Сомалия няма централизирано управление, а настоящото преходно правителство упражнява контрол само над няколко района на столицата Могадишу.

При такава висока цел като избора за еврокомисар провеждането на **PEST** (Political, Economic, Social and Technological analysis) анализ е задължителен елемент в основополагащото проучване. Този анализ би отчел напрегнатата ситуация за Жозе Мануел Барозу, председател на Европейската комисия (ЕК). В онзи момент Барозу търси политическа подкрепа за преизбирането си на председателския пост на ЕК, опитва се да тушира обвиненията за лобиране в полза на корпорациите „Монсанто“ (за царевицата MON 810) и BASF (за картофите „Амфлора“) и се стреми да сформира новата ЕК без забавяне.

В Япония числото четири е символ на смъртта. В случая „Желева“ екипът начело с Румяна Желева допускат четири фатални грешки, които водят до нейната „политическа“ и вероятно „професионална смърт“

Първата грешка в стратегията на Румяна Желева е разследването на изборните нарушения в Република Турция и САЩ, което тя инициира в качеството си на министър на външните работи. Българската правораздавателна система е мудна и тромава, което в конкретния случай предопределя и минимизира крайните резултати, а именно намаляването на броя на депутатите на ДПС. Ефектът от разследването се оказва незначителен. Парламентарната група на ДПС се свива от 38 на 37 народни представители, а ГЕРБ увеличава броя на депутатите си от 116 на 117. Получаването на оставките на посланиците ни в Турция и САЩ е разтеглено във времето, тъй като президентът Първанов връща правителственото предложение за отзоваване на посланиците. Началото на разследването бе дадено на 18 август 2009 г., а сагата с оставките продължава до края на месец ноември, докато решението на Конституционния съд за промяна на броя на депутатите излиза в Държавен вестник 19.02.2010 г.

Можем да заключим, че това разследване е иницирано с неясно формулирани цели и проведено в неподходящо време. Крайният резултат от него е създаването на фронт (вероятно от страна на БСП и ДПС като пряко засегнати) срещу кандидатурата на Румяна Желева за еврокомисар.

Втората стратегическа грешка е подценяването на изпадналото в „политически нокдаун“ „Национално Движение Симеон Втори“ (преименувано на „Национално движение за стабилност и просперитет“). Свалянето на доверието от българския еврокомисар Мегелена Кунева от страна на Бойко Борисов и издигането на кандидатурата на Румяна Желева, нямаше как да остане без последици. Въпреки че НДСВ не е парламентарно представена, то в Европейския парламент Антония Първанова е евродепутат от листата на НДСВ. И именно в това е силата му. В случай че атаката бе дошла от БСП или ДПС, това можеше да предизвика заздравяване на десните партии в парламента, а и извън него и да представи двете партии като реваншистки и работещи против интересите на България. Това би довело до компрометиране на имиджа на БСП и ДПС и би било сериозен негатив на предстоящите местни и президентски избори през 2011 г.

На трето място Румяна Желева и екипът ѝ не е отчитат факта, че кандидатурата на Желева трябва да се съревновава с харизмата на Бойко Борисов. В конкретния случай Борисов по-скоро действа като черна дупка, поглъщаща всички позитиви, отколкото

като източник на подкрепа, който да прелива политическа енергия в образа на кандидата за еврокомисар. В голяма част от случаите именно Бойко Борисов извежда действията и комуникацията на МнВР казусът „Спаска Митрова”, трагедията в Охридското езеро, българските моряци на кораба „Сейнт Джеймс Парк” и т.н., поради пасивността на Румяна Желева като външен министър.

Четвъртата стратегическа грешка е подценяването на негативния имидж на България като добре структурирана корупционна пирамида, която се подкрепя от симбиозата между политически елит и подземен свят. В подкрепа на това в „Заклучения и препоръки” на окончателния доклад на Европейската комисия относно напредъка на България, от 22 юли 2009, се казва: *„Комисията отчете известен нов тласък в усилията на България да направи подобрения в съдебната власт и да се бори с корупцията ..., [но тези] обаче не надхвърлят техническото равнище и ефектът от тях е ограничен.”*

Видимото неразбиране на кризата като явление и нейният жизнен цикъл са причината за подценяването на тихите сигнали на задаващата се криза.

Мишел Кодет дефинира слабите сигнали като „фактори на промяната, които са трудно доловим в настоящето, но които формират устойчива тенденция в бъдещето”. Пиер Маса от друга страна определя слабия сигнал като „знак с незначителни измерения в настоящето, но с колосални последици в определен бъдещ момент.”

Слаб сигнал за една от евентуалните линии на атака се откриват в началото на месец август. В интервю за в-к „Труд” 09.08.09, на въпрос свързан с евентуален конфликт на интереси, Румяна Желева дава изпразнен от съдържание отговор.

„Като евродепутат направих максималното за прозрачността на дейността си - имам сайт, блог, профил във “Фейсбук”.

Този въпрос на журналиста от в-к „Труд” вероятно е провокиран от материалите *Червена круша сини сливи не ражда* (<http://www.politichsko.info>, 26. 05. 2009 г.), *Министрите и компроматите* (<http://www.afera.bg>, 05. 08. 2009 г.), *Зад завесата на Министерството на външните работи* (<http://www.afera.bg>, 09.08.2009 г.). Тези сигнали по никакъв начин не привличат вниманието на Румяна Желева и нейния екип, въпреки че те представят подробна автобиография на госпожа Желева, фирмите, в които е работила и постове, които е заемала. И ако трябва да оценим потенциал само на тези тихи сигнали, то те са недвусмислен предвестник за политическото цунами, което помете политика Румяна Желева.

Кризите удрят навсякъде и в най-неподходящия момент. Те не се изолирани явления, а част от микро- и макросредата на организацията.

Кризата според Стойков предизвиква силна изненада, което съкращава времето за реакция и налага незабавен отговор” (Стойков, 2001:199). Тя е критичен момент с двойствен характер, в който мениджмънтът трябва да взема стратегически решения за начина на действие и комуникация.

Институтът по кризисен мениджмънт (Institute for Crisis Management) дефинира два основни типа кризи в зависимост от времето за засичане и предупреждение, а именно внезапни кризи и тлеещи кризи. *Внезапни кризи* са онези неочаквани събития, върху които организацията практически няма контрол и поради тази причина се считат

за кризи с ограничена организационна отговорност или вина. *Тлеещи кризи* са всякакви проблеми, за които не се знае нито във вътрешната среда на организацията, нито в нейната външна обкръжение. Тези кризи често са резултат от управленско действие или бездействие. Тлеещите кризи са трудни за овладяване, защото в повечето случаи тихите им сигнали се подценяват, поради индивидуалното мениджърско разбиране и познаване на същността на кризата.

Водещият изследовател на организационната криза Йан Митроф дефинира пет фази, през които преминава една криза:

1. *Симптоматичната фаза* е етапът на зараждане на кризата, в която започват да се появяват кризисни сигнали под формата на кратки журналистически материали. Нивото на журналистически анализ и детайлност на материалите е ниско и поради това те биват силно подценявани и подминавани като маловажни и не биват следени отблизо.

2. Във *фазата на предотвратяването* симптомите (журналистическите материали) зачестяват, но в целия хаос от кризисни сигнали няколко започват да се открояват като по-ярки и ясно забележими. В тази фаза, липсата на контрол над посланията обрича организацията на сигурна криза. Ако организацията остави контрола на медиите те ще го владеят до края на кризата и ще задават публичния дневен ред, съобразно своите конкретни цели и виждания.

3. *Острата фаза* е най-кратката в жизнения цикъл на кризата, но същевременно е и най-напрегнатата и интензивната. В този етап един от сигналите, които се открояват във втората фаза взема превес. Критичната информация излиза от латентното си състояние и се развива в реална криза. В тази фаза е изключително важно организацията да бъде достъпна и открита за медиите; да отговаря на въпросите на целеви публички; да подава ясна, актуална и навременна информация

4. *Фазата на поуки* е етапът, в който организацията анализира събитията, предприетите действия и медийното отразяване на кризата до този момент. Целта е да се открият позитивите и да се извлекат поуки от грешките, които да се използват за стратегически контрол над посланията. Ефектите от кризата могат да продължат с години, удължавани от медиите, което задължава упражняването на такъв контрол.

5. Във *фазата на възстановяване* медиите и различни специалисти се опитват да анализират и да обобщат как е възникнала кризата, кой е отговорен и какви поуки трябва да бъдат извлечени. Когато организациите не съумеят да обяснят кризата отключващият проблем преминава в латентно състояние и остава в него, докато друго събитие не го отключи и го върне отново в медийното и общественото пространство.

От направеното проучване по ключови думи „*Румяна Желева*” и „*конфликт на интереси*” откриваме шестнадесет публикации, които правят пряка връзка между Румяна Желева, бизнес делата ѝ и конфликт на интереси. Анализът показва, че кризата набира сила в продължение на пет месеца, но не се вземат никакви антикризисни мерки.

В заключение можем да кажем, че българската кандидатура за еврокомисар се разви като по учебник, защото Румяна Желева остана безмълвна по отношение на обвиненията за конфликт на интереси. А основно правило в политическия PR е „*Казвай истината и я казвай бързо!*” Румяна Желева трябваше да поиска навреме проверка от правните комисии към Европейската комисия и към Европейския парламент и така да парира обвиненията в конфликт на интереси. На второ място тя трябваше да се подготви по възможно най-добрия начин за изслушването.

Подценяването на обстановката и надценяването на качествата на кандидата водят до неправилно интерпретиране на многоаспектността и комплексността на ситуацията и предприемане на кухи имиджови дейности. Те провокират мощна вътрешнополитическа опозиция, която се пренася и в Европейския парламент.

„Политическата смърт”, която застигна Румяна Желева е показателна за нуждата от професионални стратегически комуникационни усилия за оцеляването в среда, която се характеризира със силна враждебност, разпространяването на слухове, удари под пояса, партийни назначения, голямо его и политическо късогледство.

Литература

1. Алексиева, С., Пъблик рилешънс, С., 2008.
2. Буруджиева, Т., Канева, Л. Политически маркетинг – теория и практика, С., 2007.
3. Кътлип, С., Сентър, А., Бруум., Ефективен пбблик рилешънс, С., 2007.
4. Сегела, Ж., Холивуд пере най-добре, С., 2004.
5. Стойков, Л. Връзки с обществеността и бизнескомуникация, С., 2005.
6. Стойков, Л. Управление на връзките с обществеността, С., 2007.
7. Райков, Здр. PR. Технология на успеха, С., 2003.
8. Шумейкър, П. Как да спечелим от несигурността, С., 2005.
9. McNair, B. An Introduction to Political Communication, L. 2003.
10. Norris, P., On Message: Communicating the Campaign, L. 2003.
11. Tench, R., Yeomans, L. Exploring Public Relations, H. 2006
12. <http://rumiana-jeleva.eu/?module=pages&view=biography&id=1>
13. Обн., ДВ, бр. 14 от 19.02.2010 г., РЕШЕНИЕ № 2, София, 16 февруари 2010 г. по конституционно дело № 10 от 2009 г., съдия докладчик Благовест Пунев
14. Червена круша сини сливи не ражда (25.05.09), <http://www.politichesko.info>
15. Министрите и компроматите (05.08.09), <http://www.amera.bg>
16. Зад завесата на Министерството на външните работи (09.08.09), <http://www.amera.bg>
17. Външният министър на Пранец (18.09.09), <http://www.amera.bg>
18. Голословният ПР си изчерпа възможностите (28.08.09), <http://www.standartnews.com>
19. Честито, пак си имаме конфликт на интереси във властта! (03.09.09) <http://www.lubamanolova.info>
20. В Европарламента зрее лоби срещу кандидатурата на Румяна Желева за еврокомисар (20.10.09), <http://www.blitz.bg>
21. Компетентността ще е основна за комисарите (03.11.09), <http://www.trud.bg>
22. Байганьовицина в Брюксел (20.11.09), <http://www.trud.bg>
23. Гледат под луна еврокомисарите (30.11.09), <http://www.trud.bg>
24. Румяна Желева в далавери с Мирчо Циганина (02.12.09), www.blitz.bg
25. Уличиха Румяна Желева в скандални далавери! (03.12.09), <http://razkritia.com>
26. Яне: 6 министри са в конфликт на интереси (12.12.09) <http://www.ekipnews.com>
27. Шеф в Европарламента: Кандидатурата на Желева е проблем (15.12.09) <http://www.trud.bg>
28. „Ди Велт”: Румяна Желева – Гангстерска невеста в ЕК? (28.12.09) <http://www.mediapool.bg>
29. „Тагесцигел”: Двете биографии на Румяна Желева (5.01.10), <http://e-vestnik.bg>
30. Разпаха Желева (12.01.10), <http://www.24chasa.bg>